

PREDSTAVA HAMLETA
U SELU MRDUŠA DONJA

Groteskna tragedija u pet slika

Uspomeni Dragutina Meića

Nezapamćena predstava „Hamleta“ u selu Mrduša Donja općine Blatnik, održana u organizaciji Mjesnog aktiva Narodnog fronta, Poljoprivredne zadruge i Mjesnog aktiva Partije, uz samoprijegoran rad i nesebično zalaganje ovih drugova:

MATE BUKARICE, rečenog BUKARE, upravitelja zadruge i sekretara Mjesnog aktiva Partije, u ulozi kralja Klaudija;
MILE PULJIZA, rečenog PULJE, predsjednika Mjesnog aktiva Narodnog fronta, u ulozi Polonija;
ANĐE, njegove kćeri, u ulozi Ofelije;
MARE MIŠ, rečene MAJKAČE, seoske krčmarice, u ulozi kraljice Gertrude;
MAČKA, predsjednika Upravnog odbora Zadruga, u ulozi Laerta;
JOCE ŠKOKIĆA, rečenog ŠKOKE, seoskog momka, u ulozi kraljevića Hamleta;
ANDRE ŠKUNCE, seoskog učitelja, kao režisera predstave;
ŠIMURINE, komentatora i tumača predstave i ostalih seljaka i seljanki iz Donje Mrduše

PRVI DIO

Prva slika

(Društvena prostorija Narodnog fronta u Donjoj Mrduši. Na zidovima vise zastave od papira, parole ispisane nevjestim rukopisom: „Živija Narodni front“, „Naprid u nove pobjede“, „Svi u seljačke radne zadruge“ i sl. Prostorija je zapuštena. Na mnogim mjestima otpala je žbuka, stakla su razbijena, a umjesto njih stavljen je ambalažni karton. Između dva prozora vise Židne novine. U pozadini je na povišenom mjestu stol prekriven narodnim ćilimom, a ispred njega dugačke drvene klupe na kojima sjede seljaci i seljanke. Kad se zastor digne, na pozornici je graja. Seljaci živo razgovaraju.)

PRVI SELJAK: Ajde, Mile, počni jedanput, bogati! Nemam ja vremena. Sutra rano tribam kukuruz brati.

DRUGI SELJAK: Evo mi se prisvitla zalipila za klupu od čekanja!

TREĆI SELJAK: Ja, budala, moga sam već sa ženom biti u postelji, umi-
sto da tude sidim za ništa.

ČETVRTI SELJAK: Šta čekaš, Mile, da ti pivci počnu kukurikati? Svi
smo se mi umorili u polju.

PULJO (*sjedne za stol*): Evo, evo, drugovi, odma', vrag odnija i prišu!
Drugovi i drugarice! Otvaram sastanak Mjesnog aktiva Narodnog
fronta i predlažem ovi dnevni red. Prvo bi bilo, kako da kažem, kul-
turno-prosvitna aktivnost u našem selu. A drugo razno. Usvaja li se?

PETI SELJAK: Pa si nas za to zva! Aj lipo u božju strinu, ti i kultura i
prosvita!

ČETVRTI SELJAK: Šta će nama ta kreketaćina! Stavi ti na dnevni red
da se nabavi, metnimo li, mehanizacija i motorizacija, a ne da se tute
ubijamo od posla. Vidi rukū kakve su mi!

PRVI SELJAK: Da se i ubijaš za što, nego za onih posranih sto kili kukuruza!

DRUGI SELJAK: Može li se tom kulturom šenica pođubriti, a, Mile?

PULJO: Molim vas, drugovi, malo tišine! Doći će na red i to vaše. Samo se strpите! Nemojte vi misliti da su kultura i prosvita, razumite me, ništo ki „muzla baba jarca“. To su napredne stvari, drugovi i drugarice, još kako... Eto, drugovi, prije rata se ona buržoazija nije brinula za nas seljake da bi nas, metnimo li, prosvitlila, nego nas je, razumite me, držala tute u nikom mraku i neznanju, pa smo bili ki telad. A danas, drugovi i drugarice, naša narodna vlast stara se da budemo kulturni, da znamo, metnimo li, čitati i pisati, uvodi nam tute u selo higijenu, pa industrijalizaciju, letrifikaciju, nacionalizaciju, emancipaciju i druge kulturne i prosvićene stvari. I mi, drugovi, moramo pri pomoći nastojanja naše narodne vlasti, i sami se prosvićivati.

TREĆI SELJAK: A očeš li ti misto meneka kopati, ako se ja budem prosvićiva?

PETI SELJAK: Dosta je nama toga prdekanja! Dajte vi učinite jedanput ništo, a ne uvijek: drugovi, tribalo bi ovo, drugovi, tribalo bi ono!

PULJO: Molim vas, drugovi, molim vas, molim vas... Evo, drug Mačak ima rič.

MAČAK: Ovaj... kako da kažem... mislim da su niki drugovi malo skrenuli s linije. Ima ih tute koji nepravilno postavljaju da nama ne triba, stavimo kazti, kulturno-prosvitne aktivnosti. Ja bi kritikova dotične drugove i drugarice. Triba, drugovi, žaliti šta su kultura i prosvita tute kod nas u zadnje vrime, stavimo kazti, pale dolika. Ja se pitam, drugovi, kako ćemo mi unapriđivati našu socijalističku poljoprivredu, ako u namika ne bude prosvićenosti...

TREĆI SELJAK: Ajde, Mačak, ne tamburaj! Otkad su te primili u Partiju, počea se da glancaš, a prije si socijalizmu sve bogove skida.

PETI SELJAK: Najprije se ti prosvitli, pa onda namika dođi soliti pamet.

DRUGI SELJAK: Bolje bi bilo da kažeš di su nestale zadružne pare, umisto da tute tareš jezik za ništa!

MAČAK: Šta ja imam o tome kazti? Nisam ih ja uzeja.

DRUGI SELJAK: Ne znam ja ništa ko ih je uzeja. Njih nema.

MAČAK: Ti se ništo puno zalićeš, Šime. Moga bi dobiti dvi po gubičetini.

DRUGI SELJAK: Od koga? Od tebe? Aj, dođi samo, udri!

PULJO: Drugovi, mir! Jesmo li na sastanku ili nismo, majku mu! Nećemo se tute, šta ja znam, fizikalno obračunavati. Sad govorimo o kulturi i prosviti, a ne o nikim, razumite me, financijskim manjkavostima. Drug Mačak ima rič. Nastavi ti, Mačak, i ne slušaj nikog!

MAČAK: Šta sam ono tija reći... Aha! Eto, drugovi i drugarice, kad smo se mi tute zadnji put kulturno i prosvitno uzdizali? Ima više od godinu dana da su ono drugovi iz Gornje Mrduše svirali u 'armonike i plesali narodna kola. I od onda ništa. A tribalo bi jedanput i mi da spremimo niku prestavu. I to, drugovi, prestavu u kojoj će izaći na vidilo, stavimo kazti, naša socijalistička stvarnost, ono šta je, metnimo li, pozitivno i ono šta je negativno. Pa kad naš radni čovik vidi taku prestavu, on može doći onom svom pretpostavljenom drugu i reći mu: tako i tako, družo, ovo ti valja, a ovo ti jope ne valja.

PRVI SELJAK: Ne triba nama nikakve prestave. Znamo mi i bez prestave šta kome ne valja.

TREĆI SELJAK: Dok si iša magarcu iza repa, nije ti prestava ni na pamet padala!

PETI SELJAK: Skini gaće, Mačak, pa onda govori! Bit će ti lakše.

BUKARA: Dobro, en ti mliko Isusovo, šta je ovo! Jesmo li mi tute došli da slušamo ničija reakcionarna zafrkavanja, ili da donesemo nike zaključke? Ja mislim, družo Mile, da ne triba puno mudrovati. Oće li narod prestavu? Oće! Onda, brte, ima da se spremi, i kvit. A ako se to kome narodnom neprijatelju ne sviđa, eno mu vrata! Nećemo mi nikoga moliti.

(Pauza.)

PULJO: Eto, drugovi i drugarice, čuli ste šta je reka drug sekretar. Ja mislim da on pravilno govori. Narod oće prestavu, i zato, brte, nema tute mile-lale, nego suči rukave bez diskusije!

ČETVRTI SELJAK: Aj dobro, vrag odnija i prestavu, neka bude. A reci ti meni ko će je spremi? Tute su potribni pismeni i kulturni ljudi,

koji će se, metnimo li, priobući, koji će izaći na pozornicu i predstavljati. Di ćete vi naći te ljude?

MAČAK: Di ćemo naći ljude? A šta će nama ko? Sami ćemo, drugovi i drugarice! Evo, ja ću se prvi priobući i izaći na pozornicu ako triba. A prestavu će spremiti drug učitelj. On je tute najpismeniji među namika.

ŠKUNCA: Ne, ne, drugovi, oprostite! Molim vas da mene izostavite. Ja to nikada nisam radio i... ne osjećam se sposoban. A osim toga, kao što znate, ja sam bolestan čovjek. Mene bole jetra.

BUKARA: Ti se, druže učo, u zadnje vrime ništo puno izvlačiš od društvene aktivnosti. Ne ide to tako. Ti si, druže, član naše socijalističke zajednice i ti moraš izvršavati obaveze koje narod prid tebeka postavlja. Ne možeš ti tute na račun džigerice izmicati. Ko je mene pita boli li me šta kad je tribalo na bunkere ići!

ŠKUNCA: Dobro, dobro, drugovi! Priznajem. Bio sam malo isuviše ličan... Pa da, imate vi pravo, džigerica je sasvim privatna stvar, i trebalo bi je zanemariti kad se radi o narodnim interesima. U redu, spremit ćemo predstavu.

PULJO: Pa kud ćeš, brte, nego je spremiti. Ti si tute, razumiš li me, učen i školovan čovik. Ko bi drugi... Nego, reci, šta bi mi mogli onako da dajemo, a?

ŠKUNCA: E, drugovi, nemojte opet tako, bogamu! Nisam ja sveznajući. Dajte mi malo vremena... da razmislim. Ne može se to ovako... naprećac.

ŠIMURINA: Molija bi za rič!

PULJO: Evo, drug Šimurina se javija za rič.

ŠIMURINA: Drugovi i drugarice! Vi svi znate da ja nisam ni učen ni školovan čovik. Ja se ne razumim u te, kako bi reka, kulturne i prosvićene predmete, a jope nikako tija bi da vam stavim tute jedan pridlog. Prije dvi godine bija sam u Zagrebu, kad me uno drug predsjednik posla da zagrebačkoj „Vinariji“ prodam dvista ʼektolitara vina. I kad sam ja tako lipo svršija posal i potpisa sve une formulacije šta i' je tribalo potpisati, jedan mi drug iz „Vinarije“ veli: „Aj ti, druže, s namikare večeras u te-jatar.“ A tejatar, drugovi i drugarice, to vam je nika velika kućetina di se svaku večer daje nika prestava, ki u nas tute za narodni praznik.

PRVI SELJAK: Pa jesi li iša?

ŠIMURINA: Vidi njega! Kako neću ići kad me čovik zove... I kad je un to reka, ja, ne budi lin, poš a njima. I, moj brte, da ste vi vidili toga čuda! Uša vam ja, a uno svitlo ki usrid bila dana od puste letrifikacije šta je unutra. A svita ki u tri naša sela. I nike katrige šta skaču gorika udma čim se digneš s nji'. Nema... stani – pani!

DRUGI SELJAK: A kako se zvala prestava?

ŠIMURINA: Čekaj, majku ti božju... Jest... Pari mi se da se zvala „Omlet“.

ŠKUNCA: Nije „Omlet“, nego „Hamlet“.

ŠIMURINA: Muči ti, učo, ne prekidaj me! Omlet ili Amlet, šta nije isti belaj? I eto, drugovi i drugarice, ta mi je prestava ostala nikako u pameti, pa sam tija pridložiti da je i mi dajemo.

ŠKUNCA: Što?! „Hamleta“ da dajemo... Pa ti si lud! Ti ne znaš šta govoriš.

PULJO: Nemoj ti tako, druž e učitelju! Neka si ti svršija škole, ti tute, razumiš li me, nepravilno postavlj aš. Drug Šimurina samo pridlaže, a mi smo tute da bi taj pridlog, razumiš li me, stavili na diskusiju.

MAČAK: Ja mislim, drugovi, da bi drug Šimurina moga onako u dvi riči pripoviditi šta je vidija tute u toj prestavi. Da znamo je li taj, kako se zove, Amlet, ide, stavimo kazti, u naš sektor ili ne ide.

ŠIMURINA: Oću, drugovi, kako da neću! Eto, da vam pravo kažem, ni sam ne znam šta sam sve tute vidija. Izašlo ti, moj brte, pustoga svita na pozornicu, i sve u nikim odorama kakve ne nose ni seljaci ni gospoda. Ne moš pripoznati jesu li u gaćama ili bez nji'. Pa ti se dadoše u niko skakanje i deračinu, i na koncu ti se pobiše između sebe, svi, i muško i žensko. I kad sam se diga da idem kući, na pozornici ti ostaše ležati sami mrtvaci. Velim vam, takvog čuda još nisam vidija u svom viku.

BUKARA: Nemoj ti, druž e, da nam pričaš ovako, idi mi – dođi mi. Nego lipo, po redu: najprije je, drugovi, bilo to, pa onda to, pa onda to...

ŠIMURINA: Dobro, druž e Mate, kad ti veliš, dobro! E, pa, drugovi, kad baš očete, prestava je išla ovako. Najprije je bija jedan kralj. Dobar kralj, napredan, socijalistički orijentiran. Dušu bi dâ za radni narod i sirotinju. I taj je kralj, drugovi, ima brata koji je bija niko i ništa,

neprijatelj naroda, ljuta reakcija. Pa kad je un jedanput spava u polju, dođe ovi njegov brat i, ne budi lin, ulije mu ništo u uvo, razridi mu moždane i na mistu ga usmrti. I unda, kad je to napravija, počea se meračiti na njegovu ženu udovicu. A una, vraga izila, u prvo se vrimе nikako šticavala i pravila se ki da joj se ne rači. Pa sve tako, oču li, neću li, drž' ovamo, drž' onamo, un ti nju priokrene, š njome u postelju, i sutradan ti se una lipo š njime vinča.

TREĆI SELJAK: Vidi kurve, sriću joj vrag odnija! Ženo, sve ste iste, majku vam božju!

MAJKAČA: Nego šta si tija! Misliš da će ti se žena ubiti za tobom kad te vrag odnese!

MAČAK: Tako ti je to, moj brte! Nema ti u ženi vire. Privarit će te i s reakcijom kad joj dođe škerac.

ŠIMURINA: A ovi napredni kralj šta je na pravdi boga poginija ima je, drugovi i drugarice, sina koji se zva Amlet. Amlet je bija kršan momak, i ima je curu Omeliju, koja je bila ćerka jednog kraljevog namištenika šta je bija tamoka ništo, kako bi vam reka, ki drug knjigovođa Jure u zadrugi. Da ste vidili tu Omeliju! Cice, drugovi i drugarice, to nisu bile cice, nego dva bokala krvi Isukrstove. A pozadina joj je stala isto ki zadnje kolo na zadružnom traktoru. Jo, drugovi i drugarice, da mi se š njome bilo povaljati nigdi u slami, volija bi nego da me stavite za predsjednika kotara.

ANĐA: O, svu ti sriću vrag odnija, reći ću ti ja ženi šta govoriš!

MAJKAČA: E, neš ti! Valjat će se u slami s takvom belecom pored kraljevog sina!

ŠIMURINA: I unda, drugovi i drugarice, kad je Amlet vidija da mu je ćaća poginija i da mu se mati počela magaretati, bacija ti se u velike tuge. I tako je un jedne noći od puste žalosti đisa po kući gorika-dolika, kad ti se ujedanput priženta isprid njega nika lamprdina, niko plašilo, šta ti ga ja znam. A Amlet, jadnik, umra od stra', drugovi i drugarice, i da će pobići, ali mu uno čudo veli: „Ne boj se, Amlete, sine moj! To sam ja, tvoj ćaća, šta ti ga je na privaru usmrtila una nerića, una lupetina od strica.“ I tute mu un sve lipo ispriповidi kako je bilo, pa mu još reče: „Eto, Amlete, sad kad sve znaš, ne daj mu pasjemu sinu da uživa narodne trude! Probi ga, marvu, nožem, nek mu

udma džigerica ispadne vanka! A unoj kurvi materetini šta se š njime spetljala daj dvi po gubici da je udma vrag odnese.“

TREĆI SELJAK: Samo dvi po gubici! Dâ bi joj ja boga da je meni to napravila!

MAJKAČA: Aj k vragu blesav! Šta je ona jadna znala s kim ima posla!

ČETVRTI SELJAK: E, da! Da je znala, sigurno ne bi! Puno je ona birala s kim će kad joj se suknja pomamila.

ŠIMURINA: I jedanput tako bane ti kod Amleta nika kulturno-umjetnička sekcija šta izvodi priredbe. A u njoj su bili sami prestavnici radnika i seljaka. I Amlet, ne budi lin, napravi š njima jedan, kako bi reka, leteći sastanak, pa im udari u govoranciju: „Te drugovi i drugarice ovako, te drugovi i drugarice onako! Vi tribate prid kraljem podići demonstraciju i lipo mu drito u lice, kako bi reka, ukazati na sve njegove nepravilnosti.“ I, moj brte, uni ti, ni pet ni šest, izašli prida nj. Pa kad ti podigoše dreku: te doli kralj i njegova klika, te nećemo monarhiju, te ovo, te ono, i kad se počеше beljiti i kreveljiti na nj, un više nije zna di će. Pripa se, pobiga, i sakrija se nigdi di ga crni đava ne bi pronaša.

MAČAK: Nek moli boga šta mu ja tute nisam bija! Ne bi on meni tako lako majci pobiga!

ŠIMURINA: I unda je Amlet upa materi u sobu. A una se uprav spremala leći, pa je bila u nikoj tankoj košulji, tako da se sve kroza nju vidilo... Ono, drugovi i drugarice, istini za volju, je bila stara koka, ali jope, bilo je tute i friškoga mesa, nema, mrtvac bi se osladija! A u sobi je još bija i ćaća od Omelije, pa kad je Amlet uša, un ti se sakrije iza nike krpetine.

PRVI SELJAK: A šta je on tute radija?

ŠIMURINA: Vidi budale! Šta će š njome raditi kad je gola u postelji! Neće valjda boga moliti... I kad je, drugovi i drugarice, Amlet uša, una ti je krpa zamrdala, a un ti izvuče niku sabljetinu, pa ti Omelijina ćaću njome raspapa isto ki mijur i svu mu drobinu vanka prospe. A unda se okrene materi i reče joj: „Ti si, majko, imala muža, čovika na svom mistu. A sad, kad je un umra, počela si da se drocaš sa svakom štracom koja se prilipi za tebe. En ti mlisko Isusovo, takve kurvače ki šta si ti još bog nije upamtija!“

TREĆI SELJAK: E, usta mu se pozlatila! Šta joj nije dâ još dvi trisketine, da joj odma glava poleti!

MAJKAČA: A, bože, šta sve čovik neće doživiti od svoje rođene dice! Pa kad mi kažu zašto i' nemam!

ŠIMURINA: I unda, drugovi i drugarice, kad je Omelija vidila da joj je Amlet ubija čaću, nije više tila da mu dade blizu sebeka, da se š njo-me, kako bi reka, malo pošali. I kad je tako prošlo niko vrime, njojzi ti zagori ispod suknje, pa se pridomisi. Ali sad un nije tija, nego joj reče: „Slušaj ti, Omelijo! Aj ti kod fratara, pa se š njima prndecaj, a ne sa mnom!“ A una, kako je bila napredna cura, nije tila da ide kod fratara, drugovi i drugarice, nego ti skoči u niku lokvetinu i udavi se.

MAJKAČA: A ko joj je kriv kad je blesava! Ne bi ja za njim ni zaplakala kad je taki, pa nek je on kraljev sin!

ANĐA: O, vrag mu dušu odnija! Najprije jadnu curu upropastiti, pa je posli ostaviti!

ŠKUNCA: Dobro, drugovi, molim vas, čemu služi čitava ova komedi-ja? Ne mislite, valjda, „Hamleta“ spremati! Imate li vi uopće pojma o čemu mi raspravljamo? Taj je komad napisao Šekspir, najveći engleski pisac...

BUKARA: Nemoj ti, družo učo, nama soliti pamet. Nismo mi pali s kruške. Šta ti misliš, ako je on tamo iz nike kapitalističke Engleske, da je zato bog! Stali smo mi na rep Švabi, pa ćemo i tome Englezu.

ŠKUNCA: Ali, družo sekretare, budite pametni! Zna li vi kakve su to komplicirane uloge? Tu se i profesionalni glumci katkad slome. A dajte, obazrite se malo oko sebe, molim vas, pa mi recite tko je tu uopće u stanju da se pojavi na pozornici?

BUKARA: Ma čekaj! Za koga ti nas držiš, učitelju? Ko je u stanju da se pojavi, veliš. Evo, en ti krv Isusovu, ja ću se pojaviti ako niko neće. I drug Puljo će se pojaviti. Kad smo mi mogli cilu borbu izniti na svojim leđima, možemo i tu prestavu.

MAJKAČA: Ajde, ajde, nećemo sad tute vas slušati! Puštite čovika neka pripovida, da čujemo šta je bilo dalje!

SELJACI: Da čujemo, da čujemo! Oćemo Šimurinu!

ŠIMURINA: I unda, drugovi i drugarice, kad je kralj vidija sve to, počesha ti se malo otraga. I jedanput tako izađe ti Amlet prida nj, pa mu reče...

NEČASTIVI NA FILOZOFSKOM FAKULTETU

Moralitet u sedam slika

*A kad prođe tisuću godina, Sotona će biti pušten iz svoje tamnice.
Izići će da zavodi narode na četiri kraja zemlje – Goga i Magoga...*

(Apokalipsa)

Osobe:

Prof. dr. RIKARD FAUSNER, redoviti profesor Filozofskog fakulteta, predstojnik Katedre za marksizam

MIROSLAV VAGIĆ, njegov asistent

Prof. dr. MARTIN KORNELIĆ, izvanredni profesor Filozofskog fakulteta, sekretar Partijskog aktiva i zastupnik u Saboru

Prof. dr. RUDOLF BOLTEK, dekan Filozofskog fakulteta, predstojnik Katedre za etiku

GOSPOĐICA VESTIĆ, računovođa na fakultetu

MARGARITA, studentica

BLAŽEK, podvornik na fakultetu

MARTINOVIĆ, sekretar Općinskog komiteta Partije

KUKURICA, kapetan u službi organa sigurnosti

ŠIŠAK, milicioner

PRVI ČLAN KOMITETA

DRUGI ČLAN KOMITETA

RÖDER, biskup

DON IGNACIJE, svećenik, ekspert za demonologiju

PRVI POP

DRUGI POP

MIŠKO, radnik, vodoinstalater

Prva slika

(Radna soba profesora Fausnera na Filozofskom fakultetu. Za stolom je profesor Fausner, bljedunjava, mršava figura u naočalama, s razbarušenom, prosijedom kosom i celom po sredini. To je čovjek pedesetih godina, pognut, s upalim ramenima, nesuvremeno i nespretno odjeven. Zavirkujući povremeno u papire i knjige kojima je pretrpan stol, on nešto piše, potpuno koncentriran na posao. Podvornik Blažek, sjedokosi starac sedamdesetih godina, čisti prašinu s knjiga i pokućstva krećući se sitnim staračkim koracima. Kasna je večer, negdje oko godine 1949. Dok čisti, Blažek povremeno gleda Fausnera, kao da bi mu htio nešto reći, a onda se odjednom osmjeli i pristupi njegovu stolu.)

BLAŽEK: Prosim lepo, gospon profesor, naj mi oprostiju ak' sem ih prekinul... Štel sam nekaj da ih pitam.

FAUSNER (*prekinuvši se*): No, Blažek, izvoli! Samo izvoli!

BLAŽEK: More biti ni lepo... bumo rekli pristojno kaj ih smetam. Gospon profesor mi morti zameriju. Ali kaj morem, ja sem si tak mislil: gospon profesor su spametni, vučeni, oni se znaju, a ti si, Blažek, stari bedak, ti nikaj ne razmeš i ne moreš si sam pomoći. Gospon profesor ti buju pomogli...

FAUSNER: Samo ti, Blažek, reci slobodno sve što te muči. Koliko je u mojoj moći, ja ću ti izići u susret.

BLAŽEK: Eto, gospon profesor... ja sem človek siromah. Baba mi je hmrla prošlo leto, a Švabe su mi dva sina odveli v lager. Verujte, gospon profesor, bili su snažni dečki kak gora. V fabriki su delali. Jeden se ni vrátil. Nigda se ne bu vrátil. A drugi je došel ili, pravzaprav, ni došel, gospon profesor. Donesli su ga. I od teda gda su ga donešli z lagera, ni se na noge stal. Ja se ne razmem v doktorsku meštrij, ne znam kaj je pravzaprav z njim, al su mi rekli da se bu tak vlekel

dva-tri leta, i da se ne bu zvelkel. (*Plače.*) I tak, gospon profesor, moj Tonček doma leži i gasi se kakti sveča, a ja mu nemrem pomoči.

FAUSNER (*ustane*): No, Blažek, no, možda i nije tako tragično... Izvoli, sjedni malo... Možda su se liječnici i prevarili... Nikad se to ne zna. On je mlad i jak... mogao bi se još i izvući.

BLAŽEK: Hvala im lepa, gospon profesor, kaj me tešiju. Ali meni se vidi da tu pomoči čist ne bu.

FAUSNER: A dobro, kako misliš da bih ti ja mogao pomoći? Ja nisam „medikuš“, ja sam filozof.

BLAŽEK: Ja sem slušal, gospon profesor, da su oni nekaj kakti šef tu pri nas na fakultetu...

FAUSNER: Pa sad... nekima se možda to tako i čini. Ja sam ti ustvari samo šef Katedre za marksizam. Razumiješ li što je to marksizam?

BLAŽEK: Je, gospon profesor, razmem, razmem. Marks-Engels! Kak ne bi razmel. Denes to svi vičeju... Ja sem si tak i mislil: oni su veliki človek, kajti se oni v Marksa i Engelsa najbolše razbiraju... i oni gosponi na Socijalnom ih buju morti poslušali... Ja sem lepo prosil invalidninu zбоgradi moja dva sina, kajti se nemre živeti s dve tisuče mesečno, naj mi veruju, nemre, gospon profesor. A oni ni čuti nećeju. Ne gebira me, veliju.

FAUSNER: Nije moguće! Pa to tebi po zakonu pripada. Tvoji su sinovi žrtve fašističkog terora.

BLAŽEK: Tak je, gospon profesor! Ali oni veliju da to nemre brez dva svedoka... A kako im ja morem svedoke pripelati, gda su vsi zginuli kaj su z njimi v lageru bili?

FAUSNER: Eh, birokracija, birokracija! Neuništiva je! (*Kucanje na vratima.*) Da, naprijed!

(*Ulazi Vagić.*)

VAGIĆ: Oprostite, družе profesore! Mislio sam da ste sami...

FAUSNER: Samo izvolite, kolega Vagiću! Trebate li nešto?

VAGIĆ: Imao bih jedan mali razgovor s vama, družе profesore.

FAUSNER: U redu je, Blažek! Ja potpuno razumijem tvoj problem, i vidjet ću što se dâ učiniti. Doduše, ja ne poznam nikog na Socijalnom,

ali poznam neke ljude koji bi ti mogli pomoći. Dodi sutra, pa ćemo o tome detaljnije porazgovarati... A sad me malo prepusti drugu asistentu!

BLAŽEK: Hvala... lepa im hvala, gospon profesor... Nek im bog i Majka božja bistrička platiju... Tak im je to, gospom profesor! Siromah človek navek strada i nigda nemre svoje pravo imeti... Kistijand im želim!

(*Ode.*)

VAGIĆ: Druže profesore, imao bih vam saopćiti jednu dosta neprijatnu vijest. Vaša posljednja rasprava, objavljena u „Novoj misli“, izazvala je neke negativne političke reakcije.

FAUSNER: Tako? Interesantno! A zbog čega negativne?

VAGIĆ: Pa znate... opći je stav u komitetu da vaše tumačenje kakva je sudbina religije u socijalizmu nije baš na visini marksističkog gledanja na taj problem. A osim toga, smatra se da se između redaka kod vas dadu pročitati i neki stavovi o našoj stvarnosti koji su direktno suprotni liniji Partije.

FAUSNER: Smatra se... smatra se... Tko je taj koji smatra?

VAGIĆ: Oprostite, ali to vam ne smijem reći. Ja vam ustvari ne bih smio reći ni ovoliko, ali smatrao sam da ne bi bilo fer prema vama...

FAUSNER: Ništa, ništa! Mene to ustvari i ne zanima. Ja bih želio znati nešto drugo... Vi ste također tamo u komitetu i čak ste predsjednik nekakve Ideološke komisije. Recite mi, molim vas, kako vi gledate na tu stvar?

VAGIĆ: Znae, ja se ograđujem... ja ne bih želio izricati svoje mišljenje, jer se ne osjećam baš kompetentan... ali da budem iskren, meni se čini da ste malo preuranjeno istupili s onakvim tezama. Naime, nije još zreo politički trenutak za njih.

FAUSNER: Što mislite pod tim „zreo politički trenutak“?

VAGIĆ: Pa znate... Ljudi su još opterećeni raznim predrasudama i dogmatskim shvaćanjima... pa su zato skloni da vaše stavove protumače kao određeni ustupak religiji.

FAUSNER: Ali dragi moj Vagiću! Upravo zato što je to tako, ovaj je trenutak zreliji nego ikoli drugi. Kad bi se ljudi oslobodili svih predrasuda i dogmatskih shvaćanja, onda bi postalo izlišno svako raspravljanje o religiji.

VAGIĆ: Slažem se s vama, družo profesore! Ali vidite, u vašoj raspravi ima jedna mala kontroverzija. Na jednom mjestu ste rekli – ne znam da li ću vas dobro interpretirati – da je religija stanovita iluzija smisla...

FAUSNER: ...životnog smisla, kojoj čovjek pribjegava uglavnom zato da bi na neki način kompenzirao osjećaj apsurdna i besmislenog trajanja u stvarnom životu.

VAGIĆ: Da, da, tako nekako! A na drugom mjestu tvrdite da religija ni u socijalizmu ne odumire. I sad, kad se to poveže, proizlazi da je socijalizam samo jedan najnoviji vid apsurdna u kome religija ima istu funkciju kakvu je imala i u prethodnim društvenim sistemima... Znaite, ja se ograđujem od takvog zaključka, jer vas isuviše dobro poznam; ja znam da ste vi stari marksista i član Partije još od 1920. Ali ima ih kojima to ništa ne znači i koji su skloni da stvari protumače *ad litteram*...

FAUSNER: Ali dopustite, takve interpretacije su imbecilne. Što tu ima protivno marksizmu, molim vas? To što je religija – to je ovdje kod mene samo slobodnije tumačenje Marxove teze. Izvolite pogledati! (*Uzima knjigu i citira.*) „Religija je samosvijest i samoosjećanje čovjeka koji sebe ili još nije stekao ili se već ponovo izgubio.“ Marx: „Kritika Hegelove filozofije prava“... A osim toga, gdje stoji da je socijalizam raj na zemlji u kojem je čovjek našao sebe i svoj životni smisao. Takvo gledanje može se roditi samo u nedozreloom mozgu, koji još nije cerebrirao.

VAGIĆ: Znam, družo profesore. Meni to ne morate objašnjavati. Meni je to sasvim jasno. Štoviše, rekao bih da ste vi s teoretske točke gledišta potpuno u pravu. Ali, znate kako je. Komitet to gleda isključivo prakticistički. Oni misle da ste vi ovim napisom pružili snažan adut crkvi... da ona može njime opravdati svoje postojanje i mnoge svoje akcije.

FAUSNER: Onaj koji tako misli pokazuje da nema nikakve veze ne samo s marksizmom nego i sa zdravom ljudskom pameću. Ta molim

vas, ja tu govorim o religiji kao o iluziji smisla. I, sad mi recite, kojoj ideologiji može biti u interesu da se o njoj govori kao o iluziji?

VAGIĆ: Da, ali vi ste tvrdili da je ta iluzija ljudima potrebna.

FAUSNER: To ja nemam što tvrditi ili ne tvrditi. To je činjenica. Čim ljudi tu iluziju gaje u sebi, ona im je potrebna... Molim vas, kolega Vagiću, zar zaista ne vidite koliko je ovo ispod svakog akademskog nivoa. Ta što bi oni htjeli? Da mi ovdje pišemo antireligiozne pamflete koje će čitati kreteni i maloumnici. Ta mi smo fakultet, za boga miloga! Mi nismo seoski politički aktiv!

VAGIĆ: Oprostite, družo profesore... Žao mi je ako sam vas uznemirio. Želio sam vas samo informirati...

FAUSNER: Ništa, ništa! Nije važno... To je sve skupa toliko groteskno, da čovjek to može jedino ignorirati.

VAGIĆ: Bojim se da nije tako. Mnogi u komitetu smatraju da biste vi trebali povući konzekvence...

FAUSNER: Konzekvence... Zbog toga što sam se usudio misliti o stvarima logikom pameti, a ne glupog i primitivnog politikantstva... Kakve konzekvence, molim vas?

VAGIĆ: Znete... ne bih vam smio to reći... ali spominje se isključenje iz Partije... pa čak i prekvalifikacija.

FAUSNER (*sjedne slomljen i pokrije lice dlanovima*): Nevjerojatno... Ja ne znam... ja ne znam dokle ćemo ovako... sto godina iza ostalog svijeta...

VAGIĆ: Oprostite, družo profesore! Nisam mislio da će vas to tako uzbuditi... (*Pauza, Fausner je nepomičan.*) Ja vam obećajem da ću učiniti sve da se ova stvar na komitetu izglati. (*Fausner ne mijenja pozu.*) To se samo tako govori... a možda neće biti ništa... (*Fausner ne obraća pažnju na njega.*) Družo profesore, ako me budete slučajno još trebali, ja sam tu u svojoj sobi.

(Povuče se. Fausner jedno vrijeme i dalje ostaje u istoj pozi, a onda se digno i počne zamišljen hodati po sobi. Odjednom, pogled mu padne na stelažu, s koje izvuče jednu knjigu i otvori je. Na koricama se vidi natpis „FAUST“. Fausner se udubi u tekst, a onda stane poluglasno čitati.)

FAUSNER: O, sretan tko se nada da će ikada
Izronit iz tog mora zabluda!
Što ne znaš, baš to nužno ti je,
A to što znaš, od koristi ti nije. –
Al ne daj da nam divni časak taj
Pomuti ova sjeta glupa!
Ta gledaj kako sunca zadnji sjaj
Te kolibe u žaru svome kupa.
Već tone sunce, zamire već dan,
Al ono drugdje novi život stvara.
O, imat krila – moj je davni san,
O, letjet za ljepotom toga žara...*

(Ispusti knjigu i stoji zamišljeno neko vrijeme.) Eh, kad bi to bilo moguće... pa makar i s *njegovom* pomoći... Šteta... šteta što ne postojiš, majstore Mefisto! *(Trgne se, pogleda oko sebe i pogled mu se zaustavi na nekoj točki na podu.)* Što je ovo... Kakva je ovo životinja... Tko to uvodi pse u zgradu? *(Jedno vrijeme gleda kretanje nekakvog fiktivnog predmeta po sobi, a onda naglo poleti do vrata, otvori ih i više iz svega glasa.)* Blažek... Blažek... Brzo ovamo!

(Kad se Fausner okrene od vrata, iza jedne zavjese pojavi se Blažek, tako da je potpuno nejasno odakle je ušao. On stoji i gleda Fausnera šeretski se smijući.)

BLAŽEK: Prosim lepo, gospon profesor... Je li me nekaj trebaju?

FAUSNER *(primjetivši ga)*: Ja ne znam što ti radiš tamo dolje na porti...

Sad ti je maloprije nekakav pas ušao u zgradu.

BLAŽEK: Kaj veliju... Cucek... To ni moguće, gospon profesor. Ja sem haustor tak zaprl da ni miš ne bi mogel ulesti.

FAUSNER: Ali ovaj čas je bio tu... *(Pregledava sobu.)* Kud li je samo sad nestao?

BLAŽEK *(prilazi Fausneru i govori mu povjerljivo)*: Znete kaj, gospon profesor... To ni bil cucek. Cucki sim nigdar ne dolaziju... To je bilo nekaj čist drugega, naj mi veruju.

---

* Prijevod Tita Strozziija.

FAUSNER: Što bi kog vruga drugo bilo? Vidio sam ga vlastitim očima...
Ogroman... crni... s iskeženim zubima... isplaženim jezikom!

BLAŽEK (*krsti se*): Jezuš Kristuš, gospon profesor... Naj im Majka bož-
ja bistrička pomogne... To je bil hudi!

FAUSNER: Što tu trabunjaš gluposti... Daj, pogledaj gdje se sakrio i
istjeraj ga van!

(Blažek proviruje na vrata kao da gleda ima li koga u blizini, a onda prasnje u neprirodan satanski smijeh. Oči mu se zakrijese i neka neobična vatra zasja u njima. Od tog trenutka on se počinje kretati uspravno, živo, brzo i spretno poput mladića. Sjedne na stol, dohvati Fausnerove rukopise i svejednako se smijući, počne ih prelistavati.)

BLAŽEK: Hi, hi, hi, hi! „Religija je stanovita iluzija životnog smisla kojoj čovjek pribjegava...“ Hi, hi, hi, hi! Moram priznati da ste me odlično namagarčili. Kad mi je jedan tako oprobani profesor filozofije uputio poziv na suradnju, zaista sam se polakomio. Što ćete, ja se u posljednje vrijeme sve više oslanjam na teoretičare, osobito one ateističkog pravca, jer je i moja invencija već upala u stanovite šablone. A nije ni čudo! Stoljeća... mileniji su tu prošli. A onaj stari telac gore na nebu još uvijek neće da mi prizna puni legalitet... I eto, pomislio sam, čovjek se tu svim silama upeo da destruirati religiju... moglo bi i meni koristiti. A kad tamo, „iluzija životnog smisla“, hi, hi, hi, hi...

FAUSNER: Slušaj ti, Blažek... Kako se ti to ponašao u mojoj sobi... prebireš po mojim papirima... pa ovaj ton... Što ovo sve znači?

BLAŽEK: Blažek... hi, hi, hi, hi... Što vam pada na pamet, profesore! Zar ste ikada Blažeka čuli ovako govoriti s vama?

FAUSNER: Što je tebi, Blažek? Ti si se u posljednje vrijeme nešto mnogo obezobrazio ili si skroz pobudalio. Je li moguće da su te oni na Socijalnom toliko smotali?

BLAŽEK: Čudno kako još uvijek ne pogađate tko sam. A maloprije ste, usprkos svemu ovome što pišete, s tako dubokim uzdahom poželjeli da ipak postojim. Čak je bilo govora i o nekoj pomoći koju bih vam mogao pružiti... Eh, profesore, profesore!

FAUSNER: Čekaj... O čemu ti govoriš... Ja te ništa ne razumijem.

BLAŽEK: Ne razumijete... Onda dopustite da vam se predstavim rječnikom klasične literature! (*Uzme knjigu „FAUST“, otvori je i čita.*)

Ja ovdje ću ti vjerno služiti,
Na mig tvoj ja ću uvijek spreman biti,
Al tamo kad se sastanemo mi,
To isto činit ćeš mi ti... hi, hi, hi, hi!

FAUSNER: Kako... Vi ste... vi ste...

BLAŽEK: Da, ja sam, ja sam! Pa što onda ako sam! Ne bojte se, neću vas progutati. Mi smo, doduše, kod vas na zlu glasu, ali uvjeravam vas, nismo mi tako zli kao što se priča. Istina, ne kažem ni da smo ne znam kako dobri. Ta znate i sami, nitko nije baš idealan, hi, hi, hi, hi, hi... Vidite, da sam vam htio učiniti što našao, odavno bih to učinio.

FAUSNER: O, majko Božja! Mora da su mi živci totalno stradali!

BLAŽEK: A vi mislite da sam ja nekakva vizija, hi, hi, hi, hi! Priberite se, profesore, nema tu nikakve vizije. Zar ne vidite da sam sušta realnost? Evo, izvolite samo, dodirnite me! Meso, čisto, toplokrvno meso. Istina, nije baš moje vlastito, nego je posuđeno. A što ćete! Htio sam, naime, da vam se najprije javim u klasičnom obliku, kao crni pas, ali kad ste onako podigli larmu, uzeo sam na sebe Blažekovu figuru, da bih vam došao tiho i bezbolno.

FAUSNER: Slušaj, Blažek, prekini s tom komedijom! To nikako ne priличи tvojim godinama.

BLAŽEK: Hi, hi, hi, hi! Vi neprestano Blažek, pa Blažek! Blažek spava snom pravednika tu unutra u meni. Ja sam ga potisnuo u podsvijest. On ovdje postoji samo kao moje ruho. Istina, ne kažem, mogao sam se i bolje odjenuti, ali eto... došao sam nekako slučajno i na brzinu, pa nisam baš mogao paziti na garderobu... (*Odjednom progovori Blažekovim glasom.*) Prosim lepo, gospon profesor, ja sem štel... Dopustite! (*Zatvori oči i koncentrira se na nešto u sebi.*) Tako! Sad je Blažek opet zaspao. Znate, katkad mi se dogodi da se osoba u koju uđem probudi dok sam u njoj, ukoliko, naravno, nisam dovoljno oprezan.

FAUSNER: E, ovo je već previše... Zar ti, Blažek, nisi mogao naći nikog drugog da ga praviš budalom, nego baš mene... Hajde, izlazi... Izlazi, molim te, imam ja drugih problema.

ANERA

Tragikomedija u pet činova

„Kad je Napoleon jednom razgovarao s Goetheom o prirodi tragedije, rekao je da se novija tragedija od stare bitno razlikuje po tome što mi više nemamo sudbine kojoj bi ljudi podlegli, i što je na mjesto starog fatuma stupila politika. Prema tome bi nju trebalo upotrebljavati kao noviju sudbinu za tragediju, kao najneodoljiviju silu pred kojom se individualitet ima prignuti.“

(Hegel, *Filozofija povijesti*)

Osobe:

LOVRE MILIŠIN, predsjednik općine otoka Ogoļjana

ANERA, njegova žena

PERLA, njegova bivša žena

MARKIJOL, sin Lovre i Perle

ŠIMICA BARIĆEV, učiteljica

GUŠTE BARBIN, partijski sekretar otoka Ogoļjana

DON ĐIĐI, mjesni župnik

PRVI AGENT

DRUGI AGENT

Radnja se događa pedesetih godina.

PRVI ČIN

(Neka vrsta primaće sobe u kući Lovre Milišina. Vidi se da je prostor nekad pripadao gospodi, jer su prozori tipične venecijanske bifore, ali se uz građansko pokućstvo, očito naslijeđeno od prijašnjih vlasnika, miješaju detalji seljačkog enterijera, kao što su škrinje, „kredenca“, kič-slikarije i sl. U pozadini se vide stube koje vode na gornji kat.)

Prvi prizor

(Lovre Milišin, Gušte Barbin)

BARBIN: Nemoj me ništa više pitat! Reka sam ti šta sam čuja, a reka sam ti to ka prijatelj, a ne ka partijski sekretar. Jerbo, da ni tako, mora bi drugačije s teбом govorit.

LOVRE: Reci mi, molim te, koji je to kurbin sin šta me uvalija u ta govna?

BARBIN: Ne znam. A i da znam, ne bi ti smija reć. To sam čuja od jednega šta tamo radi, ali mi ni tija reć ništa više... Znaš da takove stvari oni držidu u najvećoj tajnosti.

LOVRE: Ali mi moreš baranko reć šta ti je reka da sam ja to govorija. Ja se ničeg ne spominjem.

BARBIN: O, puno tega. Nisam sve ni zapamtija... Eto, na primjer, da tamo kod nji' restu fafarinke o' deset deki... da su čentruni ka bari-la o' sto litar... a kokoši ka malo veće ovce... I jaja koja one nesedu da pizaju više o' dva kila.

LOVRE: Orko kane, koji mirakul! Pa šta onda ako sam to i reka? Ka da se o temu ni moglo čitat u svim našim novinam! Al' nam nisu još za

vrime rata punili glavu s onim... kako se ono zove... Mičurinom? I onda, kakove veze to ima s politikom?

BARBIN: More imat, još kako! Sve ti to zavisi o' tega s koje se bande pogleda. To se more razumit ka veličanje njiove privrede, njiovog sistema, dokazivanje da je tamo sve boje nego kod nas... a onda na kraju to ti izajde... ne mislim reć da je tako, nego tako neko more protumačit... ka da si se stavija na njiovu stranu.

LOVRE: Slušaj, ti si baranko pametan čovik i ti dobro znaš da sam ja ijadu puti nosija glavu u torbi zarad ove naše stvari. Kako bi je sad moga jopet stavljat u torbu, da bi radija protiv nje? Jebe se meni i za njiovu privredu i za njiov sistem.

BARBIN: Je, to je istina, ma znaš kako je... Politika je kurba. Ako samo padne sumnja na tebe, neće te niko pitat šta si radija pri tega. Bilo pa prošlo, lipi moj. Adio mare!

LOVRE: Znaš šta ću ti reć. Ja sam pošteno služija ovoj zemlji još o' četrdeset prve... Komandant brigade, tri puta odlikovan, da ne spominjem drugo... A sad joj pošteno služim ka predsjednik općine ovod na Ogoljanu. Moj obraz je čist i ja se nimam čega plašit.

BARBIN: Čist? More bit. Ma govori se da ni ispod mantije velečasnog mudante nisu baš uvik čiste... Spomen' se samo kako si nacionalizira i utiriva u zadrugu. Je da si vršija svoju dužnost, ma... ne bi se moglo reć da si to uvik činija po zakonu i judski. I zarad tega se nemoj čudit ako si se zamirija nekomu ko ti je to sad na ovi način vratija.

LOVRE: More bit da sam grišija. Ne more se kod ovakovog posla ne grišit. A još manje nikom se ne zamirit. Ma puno više ima onih kojima sam dobro učinija i koji će, ako do čega dojde, stat u moju obranu. A i ti bi to mora, ako imaš poštenja i ako si čovik.

BARBIN: A, moj Lovre, ti ne razumiš vrime u kojem živiš. Ovo šta je sad došlo... to ti je nešto ka epidemija. Kad se zaraziš, niko ti neće pružit ruku o' straja da se sam ne okuži. A onda, rec' pravo, šta bi ti ima o' tega da neko, ja oli ko drugi, stane u tvoju obranu i da se potopi zajedno s tebom? Lipi moj, svi ćemo mi morat činit ono šta se od nas išće, ka šta bi i ti činija da si na našem mistu, a bilo ko od nas na tvojem... (*Pogledavši kroz prozor.*) Je li ovo šta 'vamo gre tvoja prva žena? Al' nisi š njom skroz prikinija?

LOVRE: Ma koja... (*Pogleda i on.*) Je, ona je. Kog vraga sad jopet oće?

BARBIN: Škužaj, neću te više dišturbavat... A zarad ovega šta smo govorili nemoj se puno brinut. More bit da je sve to rekla-kazala i da neće bit ništa. Ma ja ću svejedno ispipat još malo cilu stvar priko komiteta... Ala, zdravo!

(*Ode i na vratima se mimoide s Perlom koja ulazi.*)

Drugi prizor

(Lovre, Perla)

LOVRE: O, Perla, ti si... Ni te bilo vidit dugo vremena.

PERLA: Kamo sriće da me tvoje oči nikad nisu vidile. Ni tvoje mene ni moje tebe.

LOVRE: Šta je? Al' ti je koja nevoja?

PERLA: Ni nevoja meni, nego mojem ditetu. A i tvojem, ako mu još nis' prista bit otac. Jerbo, oli ne vidiš ča ti se ovod prid očiman čini, oli te ni briga. Ona rošpija o' žene, ča si je iz šume ovod doveja, nadovezala ga se bidnog. Ne da mu mira ni pokoja, izgladnjiva ga, čini ga oblačit se ka najgoreg štracuna. Tila bi ga istirat odovod, vrag joj zdravje odnija, jerbo misli da će sve ovo ča si steka bit njezino kad tebe vrag odnese.

LOVRE: Ma ko ti je to reka? Al' ti se on dolazija tužit?

PERLA: Ni mi se on tužija, bidan. On je dobar i pridobar. Ne bi on meni nikad govoriya ovakove stvari, jerbo zna da bi s otim metnija tugu u srce materino. Nego judi po selu pripovidaju.

LOVRE: Pušti ti šta judi pripovidaju! Otkad to judi u selu boje znaju šta se događa kod mene doma, nego ja? A onda... al' ti nisam ijadu puti reka da se ne mišaš u ovo. Ja sam na sebe priuzeja da ću od njega učinit čovika i korisnog člana naše zajednice, i tako će bit.

PERLA: A moreš činit ča te voja, kad si vlast ovod i niko ti ništa ne more... Lovre, crni Lovre, ča si mi učinija! Neka ti je prosto to ča si mene potira, da bi se s onom beštijom moga oženit. Ali zarad čega si

mi dite vazeja? Al' ni od starega doba bila užanca da dite mater dobi-
je kad se roditelji rastavjaju?

LOVRE: Nimaš se šta potužit. Dopuštija sam ti da ga moreš vidit kad te
voja i koliko te voja.

PERLA: Ma ča si mi dopuštija? Moram ovod dolazit, ako ga oču vidit,
onoj kurbetini se moran molit, iskat milostinju od nje, da me u kuću
pripušti. Al' misliš da je to meni lako... Lovre, molin ti se ka Isukrstu,
svituj ga da i on dikod meni dojde. Jesam li mu mati oli nisan?

LOVRE: On je punoljetan i more ič di ga voja, pa i tebi. Ja mu to ne mo-
rem zabranit. Ali ja ga tamo neću slat, jerbo znam šta bi ti š njim či-
nila. Vodila bi ga onom svom don Đidu, koji bi mu u glavu stavlja
svakakove ideje. Pumpa bi ga protivu mene i protivu našega sistema.

PERLA: Škužaj, ma don Đidi ni nikad nikog naučija ni krest, ni ubijat,
ni lupeščine činit, pa ne bi ni njega. A ča će naučit od ove tvoje? Da
ne gre u crikvu, da se boga ne boji i da smo od šimije postali, bože mi
prosti! To san čula da dicit u skuli govori.

LOVRE: Šta god naučija, bit će boje nego da postane bažabanko. A uz
tebe bi samo to moga postat. Lud sam bija šta sam ti dopuštija i ova-
ko da ga vidaš, jerbo si ga već smantala. Ni se tija prijavit na prugu,
neće da gre na omladinske sastanke. Da se tamo mlati prazna slama,
govori. A znaš šta mi je nikidan reka? Da imam na glavi, ka konj, s
jedne strane „Borbu“, a s druge „Slobodnu Dalmaciju“ i da daje tega
ništa ne vidim. Eto, šta si ga naučila.

PERLA: Ne učin ja njega takovin stvariman, nego dite ima oči, pa sám o
vidi. A ako ti smeta to kakova san, ča si me vazeja... E, da, kako bi ti
to i smetalo onda kad si bija gol ka crkveni miš, zadnja sirotinja u mi-
stu, a od mojeg si pape ima dobit sto ektari zemje i veliku gajetu.

LOVRE: Puštimo to sad, Perla! Ti dobro znaš kako je to bilo. Niti sam
ja tebe izabra niti ti mene, nego su sve to naši roditelji dogovorili. A
mi smo bili preveć mladi i nismo jim se smili usprotivit. Takova je
onda bila užanca. A sad je došlo drugo vrime.

PERLA: Je, lipo je vrime došlo, ča ćemo govorit! Vrime da se svoju za-
konitu ženu, ča si je prid oltarom vazeja, ostavi i vazme druga, mlaja.
Bože moj, sad kad smo vlast, ne pasije nan više sejaška žena, potribna

nan je gospodska, ča se oblačije po modi, ča libre štije. A i sejaška kuća nan je postala pritisna, pa smo vazeli palac od konte Belottija. Oćemo živit ka konte.

LOVRE: Umukni, Perla! Ti mi nimaš prav zarad tega ni riči prigovorit. Jesam li te stotinu puta zva, kad sam bija na oslobođenom teritoriju, da dojdeš k meni, a ti nis' tila.

PERLA: Ja da dojden tamo, meju one ušljivce, ča su Isukrsta odbacili, da se š njima po šumi skitan, umisto da čuvan kuću i dite? Da, umisto u crikvu, gren, ka ova tvoja Ličkuja, u oni njiov Je-Be-Že? Lipi moj, prava i poštena žena to nikad neće učinit.

LOVRE: Onda se nimaš šta žalit. Slušala si svog don Đida, pa sad imaš šta si iskala... (*Izvana se začuje jako brujanje motor-bicikla.*) Aha, evo ga! Po cili dan jaši na temu prokletomu motoru, gori-doli, s jednega kraja otoka na drugi. Rekli su mi da ga i na vapor ukrcaje, pa po gradu čini š njim svakakove makakade. I školu je zapušća zarad njega. Već je jedno godišće izgubija, a i ovo će past na reparabile.

PERLA: Ja mu motor nisan kupila.

LOVRE: Al' misliš da ja jesam. Dâ mu ga je u gradu niki prijatelj, šta je poša u vojsku, na čuvanje. Tako on kaže. Odnija vrag njega i njega! Jednega dana će se nigdi razbit, pa će ga donit doma svega krvavog.

PERLA: To bi ova tvoja jedva dočekala.

LOVRE: Ma oćeš li više pristat potizat „ovu moju“! Šta ti je ona skrivila? Ako se imaš na koga potužit, to sam ja, a nju ostavi s mirom, jes' čula!

(*Ulazi Markijol s motorističkim šljemom u ruci.*)

Treći prizor

(Lovre, Perla, Markijol)

MARKIJOL: Oho, koji mirakul! Familija na okupu... Bog, majo, nisam vas vidija ima vlaška godina... Šta ste ovako kiseli vas dvoje? Al' niste sritni šta se opet vidite posli toliko vrimenta?

LEDENO SJEME

Drama u dva dijela (osam slika)

Osobe:

Grof KARLO BATTYANY, ban Kraljevine Hrvatske i Slavonije

Dr. ANTONIUS barun DE HAEN, osobni liječnik i savjetnik

Marije Terezije

IVAN pl. JURIŠIĆ, veliki župan Županije zagrebačko-križevačke

JOSIP pl. KRČELIĆ, njegov osobni tajnik

JOSIP pl. ZAVERSKI, plemićki sudac grada Zagreba

BERNARD pl. PERK, gradski „fiškal“

IVAN pl. KOLLER, gradski kapetan

FILIP KULJAN, zlatar

MARGARETA, njegova žena

MARIJA VUGRINEC, bogata trgovkinja

LEOPOLD HARAMIJA, kovač

URŠULA JUGOVICA, kmetica

ĐURO FRAJT, krvnik

JANKEC, pisar kod Magistrata

PRVI gradski vijećnik

DRUGI gradski vijećnik

TREĆI gradski vijećnik

Krvnikovi pomoćnici, stražari, lakaji

Radnja se zbiva sredinom 18. stoljeća u Zagrebu.

PRVI DIO

Prva slika

(Ured velikog župana Zagrebačko-križevačke županije Ivana pl. Jurišića. Namještaj je u stilu rokoka. Iznad županovog stola je velik portret Marije Terezije. Na sceni su, uz velikog župana Jurišića, koji sjedi za stolom, gradski sudac Josip pl. Zaverski, „fiškal“ tj. gradski tužitelj Bernard pl. Perk i gradski kapetan Ivan pl. Koller. Za posebnim stolom sjedi osobni tajnik Jurišićev Josip pl. Krčelić. Jurišić je upravo uzeo sa stola neki papir i obraća se svima.)

JURIŠIĆ: Gospodo... Pozvao sam vas kao čelne ljude zagrebačkog Magistrata da vam prenesem banov nalog. Stvar je vrlo ozbiljna i odnosi se ne samo na nas nego i na cijelu Kraljevinu... Dakle, slušajte... (*Čita.*) „Uglednom i velemožnom gospodinu Ivanu Jurišiću, velikom županu slavne Županije zagrebačko-križevačke“... *et cetera, et cetera*... Da vas ne zamaram onim što vam je već poznato, ban ovdje navodi sve one nemile pojave, koje nam u zadnje vrijeme nanose goleme štete... orkanske oluje, poplave, grād, suše, pomor stoke, smrtonosne bolesti i drugo, i na kraju kaže... (*Opet čita.*) „Kako se po svjedočanstvima mnogih vide, osobito u noćno doba, strašne prikaze koje ljudima zadaju velik strah, nesumnjivo je da su sve spomenute pojave posljedica supersticioznih radnji osoba koje su sklopile ugovor s đavlom. Stoga osobito stavljamo na srce Vašem Gospodstvu da pokrene cjelokupni sudski ustroj, kako bi se protiv osumnjičenih za spomenute radnje povelja istraga i krivce primjereno kaznilo, te tako spriječilo da s pomoću đavla počine i veća zla... Vaš odani sluga...“ *et cetera, et cetera*... „ban Kraljevine Hrvatske i Slavonije, grof Karlo Batthyany“... Eto, gospodo, sad vidite u čemu je stvar, i mislim da bi vam trebalo biti jasno što vam je činiti.

ZAVERSKI: Da, jasno je... Samo... znači li to da treba ponoviti ono što je bilo prije 50 godina, kad je samo 1699. spaljeno više od 300 vještica?

JURIŠIĆ: Nitko ne kaže da to treba ili ne treba ponoviti, gospodine suče. To prepuštamo vašim opažanjima i vašoj savjesti.

PERK: Ali, Vaša Preuzvišenosti... Sjetite se zašto su ti procesi onda bili obustavljeni. Bilo je mnogo lažnih optužbi... iz mržnje ili konkurentskih razloga... I mnoge su ugledne sudske osobe tada ostale bez časti.

JURIŠIĆ: Vi ćete se pobrinuti da se to opet ne dogodi, gospodine Perk. Vi ste tužitelj i na vama je da svako svjedočenje dobro odmjerite prije negoli podignete tužbu... Osim toga, ti procesi nikad nisu bili obustavljeni. Oni su se samo prorijedili, jer su gospoda suci više pazili na svoje časti nego na zaštitu puka.

KOLLER.: Najteže će biti probiti led. Gotovo nemoguće. Sad se više nitko ne usuđuje nikoga optužiti, jer se svatko boji da bi mu se to moglo razbiti o glavu.

JURIŠIĆ: Riječ „nemoguće“ neću ni da čujem. Taj led prohibit ćete vi, gospodine kapetane. Upravo vi. Vaši redarstvenici imaju otvoriti četvore oči i uši i pratiti sve što se događa u gradu. Kod svakog imalo sumnjivog slučaja vi ćete pokrenuti istragu... Uostalom, svaka daljnja rasprava o ovome je potpuno suvišna. Čuli ste naređenje bana. Silama pakla treba stati nakraj, makar time ugrozili i vlastiti život. Za to ja izravno odgovaram banu, a vi meni. Gospodo, želim vam uspjeha i... ako nemate više nikakvih pitanja, slobodni ste. (*Sva trojica se naklone i krenu.*) Vi, gospodine Koller, ostanite još malo. (*Zaverski i Perk odu, a Koller ostane. Jurišić mu priđe i zagrlji ga.*) Zadržao sam vas, gospodine kapetane, jer od vas treba početi sve. Najvažnije je naći neki pojedinačan slučaj. Kad se on pronađe, lavina je pokrenuta. Prvi optuženik spomenut će u istrazi neka imena, a oni koji su spomenuti, spomenut će nova, i to se onda širi dalje samo od sebe, kao valovi kad na mirnu površinu jezera bacite kamen.

KRČELIĆ (*upada*): Samo dokle, Vaša Preuzvišenosti? Budu li se ti valovi širili unedogled, mogli bi se u njima svi utopiti, osim đavla. Hoćemo li onda njega štititi od njega samog?

JURIŠIĆ (*oštro*): Gospodine Krčeliću, ova duhovitost ovdje je posve neumjesna... (*Kolleru.*) Budući da ste vi prvi na potezu, gospodine

kapetane, pomoći ću vam. Imam za vas jedan takav pojedinačan slučaj... Krčeliću, dajte mi onaj spis od prije godinu dana... slučaj Kuljanka... (*Krčelić mu preda spis, a ovaj ga pruži Kolleru.*) Ovo je zahtjev jednog našeg uglednog građanina, bogatog zlatara, da mu se pronađe žena. Bila je nestala i punih pet mjeseci nigdje je nitko nije mogao pronaći. Kad se napokon pojavila, nitko nije mogao utvrditi ni gdje je bila ni što je radila za sve to vrijeme. To jako miriše na supersticioznost.

KOLLER: Znam taj slučaj. Ja sam ga riješio. Radilo se o običnoj bračnoj svađi. Žena se krila kod svoje rodbine, koja služi na mom imanju u Sesvetama.

JURIŠIĆ: Zanimljivo! A kako to da vam je trebalo čak pet mjeseci da je pronađete, a bila vam je takoreći pred nosom?

KOLLER: Rodbina je tajila da je kod njih. Iz straha pred mužem. Svim slučajno sam joj ušao u trag.

JURIŠIĆ: Hm! Tko zna što je tu rodbina tajila, i zašto. Donijeli ste vrlo brzoplet zaključak, gospodine kapetane. Uostalom, tu stoji da su je neke osobe... stanoviti Haramija i stanovita Vugrinčeva... optuživale zbog čaranja.

KOLLER: I to sam ispitao, Vaša Preuzvišenosti. Radi se o običnoj zavisti i ljubomori. Morate znati da je Margareta Kuljanka izuzetna ljepotica, a takve žene, kao što znate, navlače na sebe mnogo zlobe.

JURIŠIĆ: Čini se da je tom svojom ljepotom i vas začarala, pa ste cijeloj stvari pristupili površno. Morate biti temeljiti, gospodine kapetane. Temeljiti. Taj slučaj ćete obnoviti.

KOLLER: Ali, Vaša Preuzvišenosti, svjedoci su sami priznali...

JURIŠIĆ: Neka su! Ispitat ćete ih ponovo. I ako ovaj put budu vrdali i izvlačili se, vi ćete ih pritisnuti. Svim sredstvima. Dok ne kažu sve što znaju. Moj osobni tajnik, gospodin Krčelić, pratit će cijeli proces istrage i o svemu me izvještavati.

KOLLER (*nelagodno*): Ali, Vaša Preuzvišenosti...

JURIŠIĆ: Nikakvo „ali“! Za tjedan dana imate prikupiti materijal, da bi gospodin Perk mogao podići optužnicu. S ovim smo završili. (*Koller bi htio još nešto reći, ali kako mu Jurišić okrene leđa, odustane i ode.*)

Krčelić i Jurišić ostanu sami. Duža pauza.) Vi kao da imate neke primjedbe na sve ovo, gospodine Krčeliću?

KRČELIĆ: Preuzvišenosti, ja se ispričavam zbog maloprijašnje upadiće... i... usput vas najtoplije molim da mene izuzmete iz ovoga!

JURIŠIĆ: Da vas izuzmem? A zašto?

KRČELIĆ: Ne želim sudjelovati ni na koji način u jednom procesu, za koji znam kako će završiti i prije nego je započeo.

JURIŠIĆ: Tako? Znate? A kako će završiti?

KRČELIĆ: Tako što će jedna nevinna žena na pravdi boga stradati, a poslije nje tko zna koliko još drugih.

JURIŠIĆ: Slušajte, gospodine Krčeliću! Vi ste po profesiji jurist i, kad ste stupili u ovu službu, položili ste jednu prisegu. A ta je da ćete provoditi u djelo postojeći zakon, bez obzira što vi privatno mislili o njemu. Trenutno je kod nas na snazi Opći zakon o kazneno-sudskom postupku, ili kraće nazvan „Teresiana“. Njegov 58. članak, prvi paragraf, glasi... (*Uzme sa stola knjigu, otvori je i čita.*) „Pod zločinom čarobnjaštva podrazumijeva se porok koji se sastoji u tome da se sklapa izričit ili tajan savez s đavlom, ulazi u zajednicu s njim, te s takvom ugovorenom pomoći izvršuje djela koja prelaze ljudsku moć i snage, a pritom dragima nanosi štetu...“ Sad znate što vam je dužnost. Treba li ovome još što dodati?

KRČELIĆ: Itekako. Ja dobro poznajem taj zakon i znam da 3. paragraf istog članka glasi... Dopustite... (*Uzme od njega knjigu i počne čitati, a onda zaklopi knjigu i dalje govori napamet.*) „Temelj je tome vjeronanjanju katkada sklonost umno ograničenog puka prema supersticioznim stvarima, glupost i neznanje, u kojima on, ne razlikujući pravo od lažnoga, lakovjerno pripisuje đavlu sve događaje koje sâm ne može lako razumjeti, a koji ipak potječu od prirodnog zakona, kao što je nevrijeme, nezgoda kod stoke, tjelesne bolesti itd.“... I sad mi recite, Preuzvišenosti, čega da se držim od ovoga dvoga?

JURIŠIĆ: Hajde, Krčeliću, da mi razgovaramo malo drugačije! Ostavimo po strani i Boga i đavla, i ono na nebu i ono pod zemljom, i vratimo se na čvrsto tlo. I to baš na ovu našu Zagrebačko-križevačku županiju... Vidite što nas je sve snašlo... gospodarstva stradaju... bijeda i nevolja na sve strane... Slažem se, sve to potječe od prirodnog

zakona i samo glupost i neznanje puka to pripisuje đavlu. Ali, budući da na prirodne zakone ne možemo utjecati, preostaje nam samo da prihvatimo krivca kojega je puk našao. Inače ga puk može potražiti na drugom, po nas mnogo nezgodnijem mjestu.

KRČELIĆ: Normalno bi bilo, Preuzvišenosti, da se, umjesto krivcem, pozabavimo time kako ukloniti... ili barem ublažiti sve te bijede i nevolje. Onda bi traženje krivca postalo posve nepotrebno.

JURIŠIĆ: Naravno! Mi ćemo se tim pozabaviti. Ali kad se stvar smiri, kad ljudi izdovolje svoj bijes na đavlu.

KRČELIĆ: Sve bi to bilo dobro kad ljudi ne bi taj svoj bijes izdovoljavali, umjesto na đavlu, na posve nedužnim ljudima. A đavo će se, kao i uvijek, izvući. I smijati će nam se kakvi smo glupani. Kako mislimo da ga izgonimo, a ustvari mu i ne znajući služimo.

JURIŠIĆ (*užasnut*): Šutite! Šutite! Jeste li poludjeli? To je čista blasfemija. Budete li takve stvari govorili okolo, vas će optužiti za vezu s đavlom. A možda i mene... Slušajte, Krčeliću! Situacija je vrlo opasna. Vi se morate jasno opredijeliti: ili ste na strani đavla, ili na strani zakona. Pogriješite li u tome, nestat ćete u plamenu.

KRČELIĆ (*boreći se u sebi*): Ne brinite, Preuzvišenosti. Znat ću odabrati pravu stranu.

JURIŠIĆ: Obećajte mi da više ni s kim nećete započinjati ovakve razgovore!

KRČELIĆ: Obećavam, Preuzvišenosti!

JURIŠIĆ: I vršiti ćete korektno svoju dužnost?

KRČELIĆ: Da... u granicama koje mi dopušta moja savjest.

JURIŠIĆ: Pustite savjest! Od vas se ne traži ništa drugo nego da pratite ove procese, da me o svemu vjerno izvještavate i da držite jezik za zubima.

KRČELIĆ: Trudit ću se da zadovoljim Vašu Preuzvišenost.

JURIŠIĆ: No, napokon smo se razumjeli... A, za umirenje vaše savjesti, reći ću vam i ovo: ta Kuljanka ne ponaša se baš posve čedno... Pobjeći od muža toliko vremena a da on ne zna gdje je... Neki đavo ipak ima tu svoje prste.

(*Ode i ostavi Krčelića zamišljena.*)

JULIJE CEZAR

Suvremena tragedija u 10 slika

Osobe:

JOSIP GAJSKI, glumac i direktor kazališta

STANKA, njegova žena, šefica računovodstva u kazalištu

TONČI MARKOVIĆ, zamjenik direktora, kasnije direktor

GUSTAV SILIĆ, glumac, sekretar OOSK u ostavci

MARKO GRUBER, glumac, prvak drame

VIKTOR LONGO

KRSTO KAŠIĆ

ANTON TRBONJA

ZLATKO LAGINJA

SLAVKO DEČEK

TINKO METIKOŠ

DARKO CINDRIĆ

} glumci kazališta

STANE BOHINC, gost redatelj iz Slovenije

MARIJA ASTROVA, glumica kazališta

SANJA MALEC, studentica glume na akademiji

LANDEKA, šef tehnike

PIRIJA

SVRAČAK

} binski radnici

ČUČA

ŠURKA

} čistačice

PRVI TONAC

DRUGI TONAC

Radnja se događa u jednom hrvatskom kazalištu u vrijeme smjene vlasti 1990. godine.

Prva slika

(Pokusna sala u jednom hrvatskom kazalištu, usred koje je veliki dugački stol. Prisutni su: Silić, Marković, Gruber, Longo, Kašić, Trbonja, Laginja, Deček, Metikoš, Cindrić, Astrova i Sanja Malec. Neki sjede za stolom, a neki stoje podalje od stola. Atmosfera je opuštena, u očekivanju čitalačkih pokusa.)

CINDRIĆ: Eto, uvijek ista pjesma... Ne znam hoće li ikad biti u ovoj kući ijedne probe na kojoj će svi biti prisutni i koja će početi navrijeme.

LONGO: Nemoj govoriti tako uopćeno. Mi smo svi tu. Čeka se samo jednog čovjeka. Onoga koga se neprekidno čeka već 20 godina. Taj uvijek na sve dolazi zadnji, a uvijek u svemu biva prvi.

KAŠIĆ: A kako mi se čini, taj će i u svibnju zakasniti na svoj vlastiti sprovod i onda se ponašati kao da uopće nije umro.

LONGO: E, neće mu to ništa pomoći. Osmrtnica je već u tisku. I u svibnju, ako nitko, ja ću mu je staviti pred nos i reći: „Uzalud ti se praviti živ. Evo ti, brajko, dokaza da si mrtav i izvoli biti mrtav!“

DEČEK: Potpuno suvišno. Njegov brod samo što nije potonuo. Štakori su ga već masovno napustili. Nakon svibanjskih izbora neće mu se više vidjeti ni jarboli... Gledao sam im sinoć predizborni skup. Djelovao je kao zbor stanara doma umirovljenika. Kad se čovjek sjeti onih mitinga od prije 10-20 godina... ovo su bile obične seoske karmine.

KAŠIĆ: Ti zaboravljaš da nije stvar u brodu, već u posadi. Ono što će potonuti, to ionako nije odavno više za plovidbu. A štakori, o kojima govoriš... oni su se samo prekricali na drugi brod.

METIKOŠ: Ali ne zadugo. Tamo su im već postavljeni pesticidi.

TRBONJA (*Markoviću*): Zbilja, Tonči, je li istina da se ti i Gusti spremate prijeći u HDZ?

MARKOVIĆ: Molim te, zbog čega ti apostrofiraš nas dvojicu u kontekstu ovoga o čemu se tu govori? Što želiš time reći?

TRBONJA: Ja... reći? Ništa. Samo pitam, Bože moj.

MARKOVIĆ: Znam ja dobro što je tebi na pameti. Ali izvoli primiti na znanje da sam ja uvijek bio na istoj liniji demokracije i hrvatstva, uvijek. Da nisu u Partiji sjedili ljudi kao što smo Gusti i ja i da nismo godinama podmetali leđa za prave stvari, nikada ne bi došlo do slobodnih višestranačkih izbora, upamti to.

LONGO: Da ih niste podmetali tamo gdje ste ih podmetali, možda bi došlo i prije.

MARKOVIĆ: A da se nisi možda ti za to izborio? I takvi kao ti?

SILIĆ: Daj, Tonči, smiri se, molim te! Kome ti to objašnjavaš i zašto? Kakvog to uopće ima smisla?

MARKOVIĆ: Ma ne mogu otrpjeti da nas tu nazivaju štakorima. I to – tko, molim te! Ljudi koji su čitavo vrijeme držali flaster na ustima i uživali povlastice što smo im ih mi priskrbili. I sad, kad smo im omogućili da i taj flaster skinu, prvi na koga su počeli lajati, to smo mi... Ma, malo je reći štakori... to su krpelji.

LONGO: Čekaj malo, Tonči! Daj, reci ti nama, gdje si i za što ti to podmetao leđa? Sve što smo vidjeli od tebe, to je da si lizao podove komiteta i statirao u nekim političkim tijelima. A ako si kad dizao glas, to je bilo u recitacijama na raznim svečanim akademijama... i to na amaterskom nivou. Ako je netko od vas podmetao leđa, to je bio ovaj čovjek tu, Marko Gruber, koji je zbog toga doživio da ga...

GRUBER: Nemoj, Viki, o tome, molim te! Kao Boga te molim! Što je bilo, bilo je, i ja ne kanim sad ni s kime zbog toga izravnati nikakve račune. Uostalom, sad dolazi demokracija... sloboda... svakome će biti dovoljna vlastita leđa i nitko ih ni za koga neće trebati podmetati. A ja bih se htio od svega toga odmoriti. Preostala je šutnja, kako reče Hamlet.

LAGINJA: Znači li to, Grubi, da nećeš biti ni u jednoj stranici, pa ni u vlastitoj?

GRUBER: Prelazim u stranku vanpartijaca. Ta me još jedino zanima.

LAGINJA: Da, samo ako te ona primi. Morat ćeš joj polagati račune zašto nisi prešao prije.

GRUBER: Bez brige. Neću imati kome. Kako je krenulo, ta će stranka biti najmalobrojnija. Pogledaj samo... liberali, socijaldemokrati, demokršćani, hadezeovci... Tu se održava politička olimpijada. Nadmetanja za državna odličja. A mene ne zanima ni zlato, ni srebro, ni bronca. Pa čak ni načelo: „Važno je sudjelovati, a ne pobijediti.“

SILIĆ: Dakle, tebi ne znači ništa to što ćemo imati svoju suverenu i neovisnu državu? Ili možda žališ za Jugoslavijom?

GRUBER: Nemoj me, Gusti, potezati za jezik! Meni ni dosad država nije služila kao kišobran, pa neće ni ubuduće. Prema tome, nemam za čim žaliti niti se čemu veseliti.

LONGO: Šteta! Pravi ljudi se povlače. Tako će na ovoj dražbi državnim položajima licitirati opet isti ljudi, samo s drugim novčanicama.

CINDRIĆ: Naravno! A tu kod nas će opet on staviti ponudu, od koje nitko neće imati veću. I gotovo! Prodano!

SILIĆ: Budi malo jasniji! Tko to „on“?

CINDRIĆ: Znaš ti dobro tko. Onaj koji kasni, ali uvijek stiže prije svih. Jeste li primijetili da se već počeo samospaljivati na vatri hrvatstva, ne bi li iz pepela ponovo uskrsnuo kao ptica Feniks?

LAGINJA: A što mislite, zašto se on prihvatio ove uloge? Godinama već ništa ne igra zbog prezauletosti, a sad odjednom hoće igrati Julija Cezara. Očito je da se želi uvježbati za neke slične uloge u životu.

LONGO: Neka, neka samo! Tu će naučiti i kako se iz tih uloga lako može i ispasti.

TRBONJA: Kani li možda i on, Gusti, prijeći s vama na drugu obalu?

SILIĆ: Na takve insinuacije ne želim odgovarati.

DEČEK: E, kad bi se to dogodilo, to bi bio dokaz da je druga obala najobičnija fatamorgana.

ASTROVA (*skoči*): Ovo, kolege, nije ni najmanje fer od vas. Zar ste zaboravili što je on napravio za ovu kuću, za sve vas? Da nije njega, još biste živjeli od toga da posuđujete glas raznim zečevima, patkama i mravojedima u crtićima. I umjesto da mu budete zahvalni, da se borite da ga održite, vi ovako besramno pljujete po njemu...

DEČEK: Pardon, Marija, oprost! Potpuno sam smetnuo s pameti da si ti tu. Nisam te želio izazvati. Znam da između politike i erotike ne može biti dijaloga.

GRUBER: Dopustite, kolege, zar ne bi bilo uputnije da ovaj politički striptiz obavimo u neko drugo vrijeme i na drugom mjestu. Tu je gospodična Sanja. Ona je još studentica. Kad nas vidi ovako svučene, u prljavom donjem vešu, mogao bi joj se ogaditi njen budući poziv.

SANJA: Hvala na brizi, gospon Marko, ali nismo mi na akademiji tako neupućeni. Ovo tu je još sitnica prema onome što se priča.

(Ulaze Gajski i Bohinc.)

GAJSKI: Oprostite, kolege, na zakašnjenju, ali imao sam nekoliko važnih telefonskih razgovora. A morao sam srediti i neke stvari oko ugovora s drugom Bohincem.

LONGO: Da, ali mi smo već mogli obaviti dobar dio posla. Ja u 12 moram ići. Imam snimanje na televiziji.

GAJSKI: Zašto uvijek ti, Longo, moraš biti taj koji nešto prigovara?

LONGO: A zašto uvijek ti moraš biti taj koji mi daje povoda za prigovore? Proba je zakazana u 10 sati, a sad je već petnaest do jedanaest.

GAJSKI: Ja sam vam se lijepo ispričao i rekao koje sam obaveze sve imao. Znaite dobro da ovo nije jedini posao koji ja obavljam u ovoj kući.

LONGO: Da, izgleda da je kašnjenje nešto po čemu se zna da je direktor – direktor. Kao što se kardinal prepoznaje po crvenoj kapi. Da netko od nas to radi, već bi odavno bio pozvan na disciplinsku odgovornost.

GAJSKI: Pa izvoli, izvoli, pozovi me! To je tvoje pravo. Ali onda se upitaj kako to da ti napuštaš posao ovdje i ideš snimati na televiziju. Ti si u radnom odnosu s ovom kućom, a ne s televizijom.

GRUBER: Viki! Pepi! Što vam je? Nećete valjda tu, pred gostom... Izvolite lijepo te nesuglasice raspraviti interno, između sebe!

GAJSKI: Pa naravno! Daj, Stane, počni s probom i ne osvrći se na ovo!

(Svi posjedaju za stol s tekstovima, dok Laginja, Deček, Metikoš, Cindrić i Trbonja sjednu postrani, tiho komentirajući daljnji tijek zbivanja.)

UTVARE

Dramske transmutacije u 15 scena

Osobe koje to istodobno i jesu i nisu:

Dr. RUDOLF BAKOTIĆ / VLADIMIR ILJIČ LENJIN

JAKOV STINČIĆ, pravnik / DOMAGOJ, hrvatski knez

Dr. IVAN BOLJUT / KLONIMIR, Domagojev dvorjanin

MILAN VUKOVIĆ, medicinski tehničar / RUSMIR, vođa
Neretljana

MILA BAKOTIĆ / KNEGINJA ISTANA, Bakotićeva i
Domagojeva žena

Dr. MATKO VEKIĆ / PETAR ZRINSKI, hrvatski ban

Dr. RENCO GARDIJAN / FRAN KRSTO FRANKOPAN

Dr. RATKO RUDEŠA / PETAR BUKOVAČKI, kapetan u službi
Zrinskog

KATICA LONČAR, nastavnica / KATARINA ZRINSKA

VLADO SOVULJ BRKO, partizanski komesar

ŽARKO STANIĆ, medicinski tehničar / ustaški bojnik

Dr. MAKS HUBERT, liječnik / časnik SS-a

JOŠKO ZORICA, terapeut / MARKO GUDELJ, partizanski
komandir

PAVAO BAKOTIĆ, Bakotićev sin

VESNA, Bakotićeva tajnica

Radnja se događa tamo gdje je gledatelj zamisli.

PRVI DIO

Prva scena

(Prijestolna dvorana u dvorcu kneza Domagoja. Arkade, prozori i stupovlje su u romaničkom stilu. Od namještaja na sceni su samo dva sjedišta, koja služe kao tron, jedno veće i bogatije ukrašeno, očito za samog kneza, i drugo, manje, za kneginju. Na sceni su Klonimir, odjeven u raskošnu dvorsku srednjovjekovnu nošnju, i Rusmir, u ratničkoj odori, opasan mačem.)

RUSMIR: Hoćete mi ponoviti što je bilo u toj bitci kod Barija? Zašto je uopće Domagoj išao tamo?

KLONIMIR: Pozvao ga je franački car Ludovik II, tikvane, da Arapi-
ma presiječe dovod pomoći s mora. Da nije toga, Ludovik ne bi ni-
kad zauzeo grad.

RUSMIR: A što je ono bilo s Bizantom? Kakve veze ima on s tim?

KLONIMIR: Ne bi ti škodilo da malo pomnije pratiš stvari, kad već sudjeluješ... Car Vasilije iskoristio je Domagojevo odsustvo i poslao flotu da pokori južne hrvatske gradove. Pazi! Postoje i neki podaci da ste mu se tom prilikom pokorili i vi, Neretljani. To moraš odlučno opovrgnuti.

RUSMIR: Čekajte! Kako se ono zvao onaj bizantski admiral?

KLONIMIR: Nije admiral, idiote, nego drungar... drungar Niketa Orifa.

RUSMIR: Hvala! Dali ste mi dragocjena obavještenja. Sad znam kako se imam vladati.

KLONIMIR: Pazi, evo ih, dolaze! *(Začuju se fanfare i jedan glas, koji govori svečanim tonom: „Njegova Visost knez Domagoj i kneginja*

Istana!“ *Klonimir i Rusmir se ukoče, a odmah zatim uđu Domagoj i Istana u svečanim srednjovjekovnim vladarskim nošnjama i zauzmu mjesta na prijestoljima. Klonimir i Rusmir se duboko naklone.*) Visosti, vođa Neretljana Rusmir došao je po vašem nalogu i želi vam se pokloniti.

DOMAGOJ (*Rusmiru*): Aha! Tu je, dakle, taj slavni vođa gusara s Nere-tve! Imao bih dosta razloga da ti dam odrubiti glavu, da mi nisi prije-ko potreban. Samo zbog tebe sam zaradio onu „laskavu“ titulu *Pessimus Sclavorum dux*.

RUSMIR: Mletačke podvale, Visosti. Vi znate da je sve što smo dosad radili bilo isključivo radi proširenja vaše slave.

DOMAGOJ: Sveti otac Ivan VIII. je, čini se, drukčijeg mišljenja. Gle-daj što mi piše u pismu, u kom mi zahvaljuje na pomoći pri zauze-ću Barija... (*Pokaže potpuno prazan pergament.*) Naziva me „slavnim knezom“, ali me moli da primirim svoje podanike, jer mi njihova gu-sarska nedjela... vidiš li, gusarska nedjela, baš tako piše, potamnjuju upravo tu slavu, za koju ti veliš da je širiš.

RUSMIR (*pogledavši prazan list*): Laži, kneže, laži, koje vapiju do neba. Dužd obmanjuje Svetog Oca. U svojoj nemoći, on se nema čim dru-gim braniti nego intrigama.

DOMAGOJ: Pa ipak, dok sam sa svojom flotom i vojskom opsjedao Bari, dopustio si Bizantincima da opustoše južne hrvatske gradove i da ih podčine sebi. Čak su i vas, Neretljane, natjerali da priznate nji-hovu vrhovnu vlast.

RUSMIR: Krivo su vas izvijestili, kneže. Mi nikad ničiju vlast nismo pri-znavali, osim vaše. Ali bili smo nemoćni da ih spriječimo. Drungar Niketa Orifa navalio je s flotom, kojoj mi, s našim skromnim bro-dovljem, nismo dorasli. Pa ipak, uza sve to, potopili smo im više od deset brodova i zarobili jednu podmornicu.

(*Klonimir ga prijekorno pogleda, dajući mu neprimjetan znak.*)

DOMAGOJ: Podmornicu? No, to je već nešto. Ali, pustimo! Lako ćemo s Bizantincima. Moj prijatelj i saveznik, franački car Ludovik, natjerat će ih da se povuku. Zvao sam te jer mi je zaprijetila nova

opasnost. Dužd Urso Patricijak opet se sprema navaliti na hrvatsku obalu. To sam saznao iz pouzdanih izvora. Zato moraš biti u pripravnosti.

RUSMIR: Mi smo uvijek u pripravnosti. Samo... vi znate s kolikom snagom mi raspolažemo. S pojedinim njihovim brodovima možemo bez teškoća izići nakraj, kao što smo i dosad izlazili, ali ako dužd navalj s cijelom flotom...

DOMAGOJ: Zar nisi rekao da si zarobio bizantsku podmornicu? Pa sama ona dovoljna je da potopiš sve mletačko brodovlje.

RUSMIR: Bila bi, kad bismo imali torpeda. Ali, nažalost, nemamo ni jedno jedino.

DOMAGOJ: Bez brige! Javit ću odmah Ludoviku II. da nam pošalje nekoliko. Idi i pripremi se! Otpuštam te u milosti... A ti, Klonimire, ostani još malo! (*Rusmir se nakloni i ode.*) Što je s urotnicima, koji su me pokušali svrgnuti s vlasti?

KLONIMIR: Posmicani su svi, osim onog župana Svemira, koji nam je uspio pobjeći.

DOMAGOJ: Ne pitam te to, nego jeste li ih ispitali prije smaknuća... da saznate tko su... za čiji račun su to radili?

KLONIMIR: Naravno. To su sve pristalice sinova pokojnog kneza Trpimira, koji smatraju da ste vi uzurpirali vlast. No, ipak, oni se ne bi na to drznuli, da im nije pomogao Bizant.

DOMAGOJ: A što je sa Svemirom... jeste li mu na tragu?

KLONIMIR: Nažalost, Visosti, tu smo nemoćni. Zatražio je azil kod svećenika Ivana, i ovaj mu ga je dao. A vi znate da je Ivan pouzdanik Svetog Oca.

DOMAGOJ: Slušaj me dobro, Klonimire! Smisli neku varku, kojom ćeš odvući nekud Ivana iz njegove župe. I kad on ode, uzmi nekoliko vojnika i svrši s tim izdajnikom. Ali, pazi! Nitko o tome ne smije saznati ništa.

ISTANA: Čekaj, Domagoju! Ovo je opasna igra. Sjeti se što si obećao Svetom Ocu! Dao si mu riječ da ćeš one koji ti prave smetnje kažnjavati samo izgonom.

DOMAGOJ: Pa to upravo i činim, draga! Izgonim ih. A da li samo iz Hrvatske, ili posve iz ovoga svijeta, o tome onda nije bilo govora. Uostalom, ovo drugo je sigurnije. Nema im mogućnosti povratka.

ISTANA: Radi kako znaš. Neću se miješati u tvoje odluke. Ja sam te samo htjela upozoriti na moguće posljedice.

DOMAGOJ (*govori sa sve većim bijesom*): A što bih ja to trebao po tvoje? Da tovim urotnike u vlastitoj kući? Da ugošćujem one koji mi žele skinuti glavu? Trebam li još da im u tome i pomognem? Da im sâm stavim glavu na panj? Izvolite, sijecite je, gospodo, molim lijepo!

ISTANA: Ne znam što je za vladara gore... izgubiti glavu ili odanost svojih podanika.

DOMAGOJ (*više unoseći joj se u lice, kao da bi je htio udariti*): Ali ja se moram nekako braniti. Prirodno je pravo svakog čovjeka braniti i obraniti svoj život, bez obzira kojim se sredstvima služio...

KLONIMIR (*stane među njih*): Smirite se, Visosti! Razumio sam vas sve i bit će tako kako ste zapovjedili.

DOMAGOJ: Prokleta ženska prevrtljivost! Teže je s njom izići nakraj, nego s najmoćnijim neprijateljem.

(*Ode.*)

KLONIMIR: Mislim da ovo nije bilo baš jako taktično s vaše strane. Ne bismo ga smjeli ovako razjarivati.

ISTANA: Ali zar ne vidite da ovo ima mnogo dublje korijene nego što smo mislili... Paranoja s ubilačkim nagonom. Ne pada vam na pamet da bismo i mi mogli postati žrtve toga?

KLONIMIR: Mislim da za to nema bojazni, dok ga imamo pod kontrolom. A imat ćemo ga samo dotle dok mu povlađujemo... Ali, vidim, dolazi nam ovamo Njegova Milost, grof Petar Zrinski... (*Ulazi Zrinski odjeven u nošnju iz 17. stoljeća. Klonimir s dubokim naklonom.*) Moje štovanje, plemeniti bane! Treba imati, zaista, jak motiv da se preskoče tolika stoljeća i da se stigne iz sedamnaestog čak ovamo u deveto.

ZRINSKI: Brine li to možda Domagojev pouzdanik za čistoću morala kneževskog dvora?

KLONIMIR: Ne, više me brine daljnji tijek povijesti. Poremeti li se tu nešto, od toga bismo svi mogli trpjeti posljedice. Moj naklon!

(Nakloni se i ode.)

ZRINSKI: Što znači ovaj cinizam? Naslućuje li on možda nešto?

ISTANA: Ne bi bilo nikakvo čudo. U posljednje smo vrijeme bili prilično neoprezni. A i muž mi se počeo ponašati nekako neobično.

ZRINSKI: Što? Misliš da on nešto zna?

ISTANA: Ne znam da li zna ili samo naslućuje, ali njegov se odnos prema meni dosta izmijenio. Stalno me sumnjiči... pa neke aluzije o mojoj nepouzdanosti... Ja ga, doduše, uvjeravam da su to paranoidne ideje, ali ne znam koliko uspijevam time razbiti njegovo nepovjerenje.

ZRINSKI: Pusti! Nemojmo bar ove kratke trenutke što smo zajedno kvariti nekim prozaičnim stvarima. *(Zagrli je i privine sebi, a onda je stane ljubiti.)* Uostalom, sve će se to riješiti samo od sebe.

ISTANA: Ne znam kako misliš „samo od sebe“, ako mu ja otvoreno ne kažem. Osjećam da sam to na neki način dužna, a opet nekako – teško mi je... Ne znam kako će reagirati.

ZRINSKI: Ne opterećuj se sada tim! Počekaš da bar ove svoje povijesne uloge odigramo do kraja, a onda ćemo o svemu ozbiljnije razmisliti.

ISTANA: Zbilja, kako ide tamo kod vas?

ZRINSKI: Draga moja, 17. stoljeće mnogo je složenije od ovog vašeg devetog. Tu su upetljani car Leopold, pa Louis XIV, Venecija, Turci, ugarski velikaši... da poludiš. Francuzi i Mlečani su nas već izigrali. Najprije su nam obećali pomoć, a onda otkazali. Sad je kapetan Bukovački u pregovorima s Turcima. Upravo su ga primili sultan i veliki vezir. No najveći je problem u tome što se moja žena Katarina još uvijek dovoljno ne uživljava u situaciju... *(Pogledavši na ručni sat.)* Deset do pet. Sad bi upravo trebao stići Bukovački. Moram ići.

ISTANA: Što misliš da se drugi put nađemo u nekom drugom stoljeću? Ovdje postaje prilično opasno.

ZRINSKI: Ne znam. Vidjet ću, pa ću ti javiti. Ustvari, najopasnije je u dvadesetom. Njega treba izbjegavati.

(Ode.)